

TRONDHEIM KOMMUNE
Tråanten tjielte

Tiltaksplan mot vold i nære relasjoner 2024-2027

Foto: Terese Samuelsen

Innholdsfortegnelse

<u>Kapittel 1 - Arbeidet mot vold i nære relasjoner</u>	<u>2</u>
<u>1.1. Innledning</u>	<u>2</u>
<u>1.2. Sammendrag</u>	<u>2</u>
<u>1.3. Om tiltaksplanen og planarbeidet</u>	<u>3</u>
<u>Kapittel 2 - Generelt om vold i nære relasjoner</u>	<u>4</u>
<u>Kapittel 3 - Hovedfokus for tiltak i denne planen</u>	<u>5</u>
<u>3.1. Forebygging av vold i nære relasjoner</u>	<u>6</u>
<u>3.2. Risikohåndtering der volden likevel forekommer</u>	<u>7</u>
<u>3.3. Solid ledelsesforankring av arbeidet</u>	<u>8</u>
<u>Kapittel 4 - Tiltak under de tre valgte innsatsområdene</u>	<u>10</u>
<u>Kilder/referanser</u>	<u>13</u>
<u>Ressurser</u>	<u>13</u>
<u>Aktøroversikt "Tiltaksplan mot vold i nære relasjoner 2024-2027"</u>	<u>14</u>

Planen er utarbeidet av:

Henriette Lysholm Winnberg
Ane Bjøru Fjeldsæter
Hilde Våbenø Markussen

Kapittel 1 - Arbeidet mot vold i nære relasjoner

1.1. Innledning

Kommuneplanens samfunnsdel “Trondheimpløftet” er Trondheim kommunes overordnede, strategiske og samordnede plan, og staker ut kursen for både trondheimssamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Planen ble vedtatt i bystyret 17. november 2022. Det arbeides i 2024 med to temaplaner for Trondheim kommune, og Bystyrets vedtak den 17.11.22 peker i retning av at denne tiltaksplanen mot vold i nære relasjoner er viktige for måloppnåelsen:

Temaplan “God helse for alle” bygger på at gode levekår gir grunnlag for god helse. Målet er at kommunen skal sikre gode levekår der alle deltar i samfunnet og har anstendige rammer for sine liv. Folk skal møte en helsefremmende tjeneste som har fokus på livskvalitet og mestring. Temaplan “God hjelp til familier” har som mål å etablere en felles strategi for familieperspektiv i tjenestene. Planen vil ta inn over seg at de familiene som lever i de mest uholdbare livssituasjonene trenger tjenester på tvers av profesjoner, lovverk og etater. Begge temaplanene vil gi beskrivelse hvordan strategiene i kommuneplanens samfunnsdel 2020-2030, Trondheimpløftet, skal bidra til ønsket utvikling.

Bystyret vedtok i 2022 en revisjon av Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (sak 20/22). Denne planen foreligger nå som “Tiltaksplan mot vold i nære relasjoner 2024-2027”. Dette er en handlingsdel knyttet til den kommende temaplanen “God helse for alle”. Den må også sees i sammenheng med “Frihet fra vold - regjeringens handlingsplan for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner”.

1.2. Sammendrag

Tidligere handlingsplaner har rommet en gjennomgang av kommunens tjenester som retter seg direkte mot vold, og inneholdt tiltak som styrker disse. Som resultat har bl.a. arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold blitt styrket som eget kompetanseområde med egen plan. Etter forrige handlingsplan ble det i 2019 gjennomført to kommunerevisjoner (rapport 9-2019/F [\[6\]](#) og rapport 8-2019/F [\[5\]](#)) som hadde fokus på arbeidet med vold i nære relasjoner, og med tilhørende avvikshåndtering i etterkant. Planen som nå foreligger tar derfor utgangspunkt i at de offentlige tjenestene som jobber med vold i nære relasjoner i Trondheim har blitt styrket, og er i kontinuerlig kvalitetsutvikling. Planen vil dermed rette oppmerksomheten mot utfordringen ved at mange innbyggere lever med vold, uten å oppsøke hjelp fra offentlige tjenester. Det er behov for at planen tar et større perspektiv, og vurderer løsninger som kan skape økt trygghet og fellesskap for alle innbyggere i Trondheim. Tiltaksplanen fremhever ikke bestemte mål- eller aldersgrupper, men retter seg mot kommunens innbyggere i et livsløpsperspektiv.

Det er tre hovedfokus for anbefalte tiltak i planen: (1) Forebygging av vold i nære relasjoner, (2) Risikohåndtering av vold i nære relasjoner, og (3) Helhetlig, samordnet og ledelsesforankret innsats mot vold.

Tiltakene presenteres for seg. Følgende tiltak fremheves:

- En årsrapport som dokumenterer vold som folkehelseutfordring i Trondheim. Å samle tallgrunnlaget i én rapport, vil gjøre det enklere å få samordning og strategisk lederskap i arbeidet med voldsutfordringene i samfunnet.
- En kommunikasjonsstrategi om vold i nære relasjoner, som inkluderer en årlig markering i det offentlige rom. Kommunikasjonen skal rette seg både mot innbyggere og kommuneansatte, for å sette fokus på, og bryte taushet om, vold i nære relasjoner. Kommunikasjonen skal være tilpasset, klarspråklig og finnes tilgjengelig på flere språk, inkludert tegnspråk.
- Fortsatt arbeid med levekår og fattigdomsproblematikk. Risiko for vold er høyere i familier under press.
- I kommunale boliger og institusjoner skal fokus på sikkerhet og utsatthet styrkes. Fra tjenestenivå meldes det at flere voldstilfeller kunne ha vært unngått ved at kikkhull i døra var standard i rusboliger, for eksempel. Kommunen skal bevisst jobbe for at kommunale tilbud ikke blir åsted for vold.
- Fokus på at tjenester for sårbare grupper gjøres mest mulig tilgjengelig, slik at det er enkelt å komme i kontakt med barnevern og psykisk helse- og rustjenester.
- En styrket beredskap når det gjelder vold i nære relasjoner. Enhetene innen helse, velferd, oppvekst og utdanning må ha lett forståelige varslingsrutiner, og trene på hva vi skal gjøre når "alarmen går". Dette bør systematisk øves på slik som med brannøvelser, og bør inngå i internkontrollrutinene.
- Mangfoldsperspektiver må tas hensyn til og ivaretas i det forebyggende voldsarbeidet.

1.3. Om tiltaksplanen og planarbeidet

Tiltaksplanen skisserer overordnede føringer for arbeidet med vold i nære relasjoner i Trondheim kommune. Dette utgjør et langsiktig rammeverk for arbeidet. Tiltaksplanen består av et sett målsetninger og tiltak som vil kunne redusere forekomsten og skadevirkningene av vold i nære relasjoner i Trondheim kommune. Planen gir ikke et oversiktsbilde over tjenestene kommunen tilbyr i dag, eller en vurdering av hvor godt de fungerer. Kommunen jobber ikke alene mot vold i nære relasjoner, derfor vil en aktøroversikt som beskriver viktige samarbeidspartnere følge som et vedlegg til planen.

Tidligere tiltaksplaner og kommunens revisjonsrapporter vil kunne gi en oversikt over hvordan kommunen jobber når vold i nære relasjoner har blitt avdekket. I kommunens egen levekårsundersøkelse er statistikk om vold i hjemmet holdt utenfor, men nasjonale forekomstundersøkelser slår fast at det er store mørketall når det gjelder vold i nære relasjoner. Ut fra dette kan vi forutsette at voldsutsatte og voldsutøvere ofte ikke oppsøker

hjelp i det hele tatt, og at vi dermed har et underforbruk av tjenestene rettet mot vold i nære relasjoner.

Kapittel 2 - Generelt om vold i nære relasjoner

Samfunnsplanen “Trondheimsløftet” [8] ble vedtatt i 2022 og slår fast at Trondheim skal være en by med sterke fellesskap, der innbyggerne har gode og trygge hjem. For å oppnå dette, er det viktig å jobbe mot vold i nære relasjoner som undergraver fellesskap, og som kan gjøre barn og voksne utrygge i hjemmene sine. NKVTS’ forekomstundersøkelse av vold og overgrep fra 2023 [1] dokumenterer en høy forekomst av vold i Norge, og de menneskelige og økonomiske kostnadene ved vold i nære relasjoner er enorme. Menon Economics har på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet [2] anslått at de nasjonale samfunnsøkonomiske kostnadene av vold i nære relasjoner utgjorde 92,7 milliarder kroner for året 2021, og at størstedelen av kostnadene skrev seg fra tap av liv og helsemessig livskvalitet. Vold skaper dermed varige levekårsutfordringer, og levekårsutfordringer gjør det vanskeligere å komme ut av vold. Både Riksrevisjonen [5] og Partnerdrapsutvalget i NOU 2020 [4] dokumenterer at arbeidet med vold i nære relasjoner er preget av store mangler i form av dårlig samhandling og manglende lederforankring. Kommunerevisjonen i Trondheim viser til manglende opplæring i håndtering av vold mot voksne i rapport 9-2019/F [7], og til store kvalitetsvariasjoner i barnevernets oppfølging av vold mot barn i rapport 8-2019/F [6]. Denne tiltaksplanen har til hensikt å styrke kommunens forebyggende, avdekkende og avvergende arbeid mot vold i nære relasjoner.

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller å slutte å gjøre noe den vil.

(Definisjon, Per Isdal, 2000)

Planen tar utgangspunkt i Per Isdals definisjon av vold [3]. Definisjonen av vold er vid, og åpner for at vold også kan være et normalfenomen i menneskelig samhandling. Den inkluderer handlinger som ikke er straffbare og som vi som samfunn må lære oss å leve med at finnes. Definisjonen bidrar til å synliggjøre at mange av oss kan komme til å utøve en eller annen form for vold i løpet av livet, og at voldsutøvere ikke skiller seg fra befolkningen for øvrig. Kommunale tjenester møter innbyggerne i mange av livets faser og overganger, og har et særlig fokus på helsefremming og tidlig avdekking av risikofaktorer. Det er dermed hensiktsmessig for kommunen å jobbe med en definisjon av vold som ikke begrenser seg til de mest alvorlige tilfellene. Dette gir et handlingsrom til å komme tidlig inn i familier der det kan være fare for at mer alvorlig vold eller kontroll er i ferd med å utvikle seg.

Fem år gamle Ella har fortalt de voksne i barnehagen at storebroren hennes Liam noen ganger slår og lugger henne. Gutten henter fra tid til annen søsteren sin, og de voksne har ikke lagt merke til noe påfallende. De dagene han skal hente henne, sier hun at hun ikke vil hjem. Mor er enslig forsørger og turnusarbeider, og det er derfor storebroren noen ganger leverer eller henter i barnehagen. Barnehagen opplever samarbeidet med mor som godt, men hun blir veldig fortvilet når de lufter sin bekymring. Hun forstår ikke hvordan hun skal få dagene til å gå opp hvis ikke Liam noen ganger kan hente datteren og være alene med henne noen timer. Barnehagen stusser på at mor ikke er mer opptatt av muligheten for at datteren utsettes for vold.

Disse sakene er krevende. I alle saker som angår barn skal man ha lav terskel for å kontakte barne- og familietjenesten. I denne saken tar barnehagelæreren saken til nærmeste leder i henhold til enhetens varslingsrutine. Leder velger å kontakte barne- og familietjenesten for å be om veiledning siden også den påståtte voldsutøveren er et barn.

Nære relasjoner har vi definert som mennesker som kjenner hverandre, står hverandre nær, eller hvor det eksisterer et avhengighetsforhold. Denne definisjonen skiller seg fra straffelovens definisjon av nære relasjoner, som kun inkluderer ektefelle og samboer, slektninger direkte i linjen, søsken og deres ektefeller, stesøsken og deres ektefeller, fosterforeldre og deres foreldre, fosterbarn og fostersøsken og forlovede. Vi benytter en videre definisjon av nære relasjoner, for å kunne adressere skadevirkningene ved vold der det er en emosjonell tilknytning, selv om denne ikke er formalisert. På denne måten vil tiltaksplanen omfatte kjærestevold blant unge som ikke har felles bolig, vold mellom beboere som hører til samme institusjon, vold fra svigerforeldre eller -søsken og vold i lukkede religiøse miljøer, og andre former for vold i nære relasjoner som ikke fanges opp av straffeloven.

Samira 17 år har ikke kommet til skolen siste uken. Lærere er bekymret da verken Samira eller mor svarer på skolens henvendelse. Samira har hatt en del fravær siste året og skolen har ikke klart å avdekke hvorfor Samira trekker seg unna. Siste halvåret har kontaktlæreren også observert at Samira blir kjørt til og fra skolen av mor. Mor har også dukket opp uanmeldt på skolen uten noen spesiell grunn. Samira har sagt til venninnen at hun synes det er pinlig at mor bare dukker opp for å følge med hva Samira gjør og hvem hun er med.

Helsesykepleieren på skolen har snakket med Samira og er bekymret for at Samira har strenge innetider og kan være sammen med bare få jenter fra skolen som mor har "godkjent". Helsesykepleieren ringer til minoritetsrådgiveren i kommunen for å neste opp i og få mer klarhet i Samiras situasjon. Minoritetsrådgiveren har god kjennskap til negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Det er avgjørende for Samira og mor å bli møtt med forståelse og kunnskap.

Vold i nære relasjoner er forbundet med særlige skadevirkninger, nettopp fordi den rammer selvet og fordi den utøves mellom personer som er betydningsfulle i hverandres liv, gjennom felles historie og gjensidige forpliktelser. Denne volden utøves i hovedsak i det skjulte, vanligvis i hjemmet. På denne måten mangler den utsatte en trygg arena. Taushet og hemmelighold omkring volden er i mange tilfeller en tilleggsbelastning.

Kapittel 3 - Hovedfokus for tiltak i denne planen

Denne tiltaksplanen har ingen nullvisjon for vold i nære relasjoner. Med Per Isdals definisjon av vold, er ikke en slik visjon realistisk. Hans definisjon tar nettopp sikte på å favne bredt, og på å forstå vold som et språk for avmakt og desperasjon. Imidlertid tar

planen sikte mot å kunne stoppe de alvorligste formene for vold, og å gi fagutøvere kompetanse til å identifisere vold eller voldsrisiko, og mot til å handle dersom vold blir avdekket. I planen vil vi belyse dette gjennom bruk av vignetter som illustrerer mangfoldet i hvordan kommunen kommer i kontakt med mennesker berørt av vold i nære relasjoner.

**Tiltaksplanen har tre hovedfokus:
Forebygging av vold i nære relasjoner, risikohåndtering der volden likevel forekommer,
og en solid ledelsesforankring av arbeidet.**

I det følgende vil de tre hovedfokusområdene utdypes, før forslag til tiltak grupperes og knyttes til disse områdene. Tiltakene presenteres i en tabell til slutt, for å lette lesbarheten.

3.1. Forebygging av vold i nære relasjoner

Selv om handlingsplanen ikke har en nullvisjon for vold i nære relasjoner, er vi opptatt av hvilke strukturer som øker forekomsten av vold. Vold forekommer i alle samfunnslag, men levekårsutfordringer øker risikoen for vold, og vold bidrar til varige levekårsutfordringer. Tiltak for å redusere ulikheter i samfunnet har vist seg å redusere omfanget av vold. Personer med levekårsutfordringer har høyere risiko for å utsettes for vold, men også for å utøve den. Et samfunn med store ulikheter gjør alle mer utsatte for vold, men det er de mest økonomisk vanskeligstilte som vil ha størst vanskeligheter med å komme ut av et voldelig forhold. Økonomisk privilegerte har gjerne høyere utdanningsnivå, et støttende nettverk og bedre systemforståelse. Det er lettere å be om hjelp hvis du vet at hjelpen finnes og hvor du finner den. Vi vet at fattigdom fører til en økning i fysisk og psykisk uhelse, en økning i rusbruk, utenforskap, løsere tilknytning til arbeidslivet, lavere utdanningsnivå og stress, i generasjoner. Dette er de samme faktorene som fører til en økning av vold i nære relasjoner. Gjeld og økonomiske vansker er økende i dagens Norge.

Vold forekommer hyppigere i familier under press.

Åstedet for mye av den alvorligste volden er hjemmet. Uegne boliger øker risikoen for voldsutøvelse. For mange voldsutsatte er mangelen på egnet bolig et viktig hinder for at de kommer seg unna voldsutøveren. Trangbodddhet er dessuten en risikofaktor i seg selv. Vi må ha nok, og egnede boliger tilgjengelige for innbyggere som trenger det. Kommunens boligpolitikk kan bidra til å forebygge vold gjennom å jobbe med boligsikring for utsatte grupper. Mange som lever i kommunale boliger er særlig sårbare innbyggere, og for noen innebærer denne sårbarheten risiko for å utsettes for vold. Noen innbyggere har vansker med å beskytte seg selv, eller å forstå risikosituasjoner.

Å beskytte sårbare innbyggere er også et spørsmål om byplanlegging og boligutforming. Egnede boliger reduserer risikoen for voldsutøvelse mot innbygger, og risikoen for at kommunale boliger eller institusjoner blir åsteder for vold. Samfunnsplanen slår fast at kommunen skal sikre at alle har tilgang til gode og trygge boliger. Kikkhull i døra eller porttelefon kan gi beboere bedre kontroll over hvem de slipper inn. For noen kan adkomst til bolig være en risikosituasjon, dersom de kan bli observert eller oppsøkt på vei inn i boligen. Å ha bolig på bakkeplan med vinduer det er lett å ta seg inn av, kan være en annen risikofaktor. Det er lettere og billigere å forebygge vold ved bevisst utforming av boliger og bomiljøer, enn å håndtere saken etter at en uheldig hendelse har inntruffet.

Taushet er en annen risikofaktor for vold som må adresseres gjennom forebyggende innsats. Taushet om volden øker belastningen, og mange utsatte anstrenger seg for å holde familiehemmeligheten. Trondheim må være en kommune som snakker åpent og ærlig om vold og hva det kan medføre å leve med vold fra noen som står nær deg. I Trondheim har vi også innbyggere som utøver vold. Noen av dem er klare over dette, men opplever å stå uten alternativer. Andre mangler kunnskap om hva vold er, og erkjenner ikke at de utøver vold. En kommunikasjonsstrategi om vold må også inkludere dette perspektivet, og gjøre det lettere for voldsutøvende å oppsøke hjelp.

Merete venter barn med kjæresten sin. Etter at hun ble gravid, har hun blitt mer engstelig, særlig i trafikken. Hun har fortalt dette til barnefaren, men opplever at han ler det bort, og ikke tar hensyn til hennes frykt. Tvert imot kan han gasse ekstra på når han er sjåfør. Dette skjer en dag når han kjører henne til svangerskapskonsultasjon. Jordmor finner henne skjelvende på venterommet.

Merete oppsøker i utgangspunktet ikke hjelp på egen hånd. Hun har kontakt med jordmor i forbindelse med svangerskapsoppfølging, og jordmor spør rutinemessig om vold. Merete blir synlig preget av spørsmålet, men sier at hun ikke utsettes for vold, direkte. Dette fører til en samtale om hva vold kan være og hvordan den kan arte seg i en par-relasjon. Merete kjenner skam ved å tenke på at kjærestens atferd kan være vold. Ved neste kontroll, følger jordmor opp samtalen fra sist med kontaktinformasjon til aktuelle hjelpeinstanser. Jordmor melder sin bekymring i henhold til varslingsrutine på enheten slik at bekymringen blir registrert og journalført.

Å forebygge fattigdom, å sørge for trygge boliger og bomiljø, samt gode og lett tilgjengelige tjenester innen barnevern og psykisk helsehjelp, er tiltak som kan bidra til å redusere presset på familier og nære relasjoner i byen vår. Å snakke åpent og ærlig om vold i nære relasjoner, kan bidra til at flere bryter tausheten om det som kanskje foregår i deres liv, eller at de tør å spørre når de er bekymret for noen.

3.2. Risikohåndtering der volden likevel forekommer

Vold kan ramme alle, men samtidig finnes det enkelte grupper som lever med særlig høy risiko. I mange tilfeller er dette også grupper som ikke får likeverdige offentlige tjenester. Å kjenne igjen utsatthet og å benytte tilgjengelige virkemidler for å kompensere for økt risiko er et viktig kommunalt ansvar.

Å ha kort vei til tjenestene er viktig for å redusere skadeomfanget i familier eller parforhold

der det har forekommet vold. Selv om vi ikke jobber med en nullvisjon for vold i nære relasjoner, er det viktig at den alvorligste volden avdekkes, og avverges. For innbyggerne er det viktig at tjenestene er lette å få oversikt over, og at tilgangen er god nok. Vi trenger enkle og selvforklarende måter å få informasjon og komme i kontakt med riktig instans. Kommuneansatte trenger å kjenne til hvordan de slår alarm dersom de oppdager vold mellom innbyggerne, og enhetene må ha varslingsrutiner for dette. Dette er noe det bør øves regelmessig på i tjenestene. Riksrevisjonens og partnerdrapsutvalgets gjennomgang av arbeidet med alvorlige voldstiltfeller viser at det i mange tilfeller foreligger mistanke eller kjennskap til volden i tjenestene omkring utøver og utsatte, men at det kan være dårlige varslingsrutiner eller usikre fagfolk som kommer i veien for inngripen. Dette er en beredskapsutfordring.

Trondheim skal være et ekstra sikkerhetsnett for særlig utsatte innbyggere.

(Fra delmål 2.1 i Trondheim kommunes samfunnsplan)

For å motvirke dette trenger vi internkontrollrutiner når det gjelder vold i nære relasjoner, dialog med særlig utsatte grupper, god kjennskap til tiltaksplanen mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold, tilstrekkelig beredskap i tjenestene til å kunne håndtere henvendelser raskt ved vold, og jevnlig beredskapsøvelser.

3.3. Solid ledelsesforankring av arbeidet

Trondheim kommune rommer flere fagmiljøer med høy kompetanse på vold i nære relasjoner, men fagfeltet har behov for sterkere lederforankring og bedre internkontroll. Denne planen tildeler kommunens ledere to viktige ansvarsområder; (i) å kjenne til vold som folkehelseutfordring i sin målgruppe og (ii) å opparbeide og vedlikeholde kompetansen som trengs for å adressere den.

Lederne skal kjenne til vold i nære relasjoner som en folkehelseutfordring som kan angå både målgruppen for tjenestene, og egne ansatte. Overfor målgruppen er ansvaret tredelt: (a) lederne skal kjenne til omfanget av arbeidet mot vold i nære relasjoner i egne enheter, (b) sikre at enhetene har varslingsrutiner og at disse er kjent blant de ansatte, og (c) sikre at den nødvendige kompetansen om vold i nære relasjoner opparbeides og vedlikeholdes. Overfor ansatte har ledere ansvar for å kjenne til at vold i nære relasjoner kan være et hinder for ansattes arbeidsdeltakelse, og en årsak til fravær. Planen skal bidra til at vold i nære relasjoner mer systematisk får fokus i personaloppfølgingen.

Det er et lederansvar at denne kompetansen sees i sammenheng med mangfoldskompetanse, slik at fagpersoner er i stand til å gi likeverdige tjenester til innbyggere med minoritetsbakgrunn eller særlige tilretteleggingsbehov (kulturelle, språklige og etniske minoriteter, religiøse minoriteter, personer med funksjonsvariasjoner eller normbrytere når det gjelder kjønns- og seksualitetsuttrykk). Alle kommunale

fagpersoner skal kunne kjenne igjen tegn til vold i målgruppen de har kontakt med, og vite hvor de skal henvende seg ved bekymring.

Det er et lederansvar å kjenne til vold som folkehelseutfordring i sin målgruppe og å opparbeide og vedlikeholde kompetansen som trengs for å adressere den

Kommunens innsats mot vold i nære relasjoner trenger langsiktighet, men arbeidet må også kunne målrettes mot spesielle utfordringer. Enhetene innen helse, velferd, oppvekst og utdanning, må kjenne til utfordringsbildet for sine målgrupper.

For å sikre en kombinasjon av stabilitet og langsiktighet, og mer dynamisk og fleksibel innsats, kan ikke tiltaksplanen stå alene. Et av tiltakene som foreslås i planen er at kommunen årlig publiserer en samlet oversikt over statistikk knyttet til arbeidet med vold i nære relasjoner. Denne årsrapporten tar sikte på å dokumentere vold i nære relasjoner som folkehelseutfordring i Trondheim kommune, og gi grunnlag for å vurdere utviklingen fra år til år. Tallgrunnet vil kunne gi et bilde av hvor skoen trykker og gi retning til arbeidet. Det vil kunne avdekke sårbare grupper og identifisere satsningsområder, og kan bidra til å styrke ledelsesforankringen og samordningen i voldsarbeidet. I dag er det flere fagmiljøer i Trondheim kommune som fører statistikk over sitt arbeid med vold i nære relasjoner; barnevern, Enhet for psykisk helse og rus, TryggEst, Trondheim krisesenter, Ressurscenter for kvinner med flere, men ettersom tallene ikke samles og legges fram for politikere og innbyggere, bidrar ikke statistikken til økt oversikt eller til mer strategisk målrettet arbeid. Hovedansvaret for rapporten ligger til fagfeltene helse og velferd samt oppvekst og utdanning. Planen må oppdateres årlig gjennom datainnsamling/ årsrapporter med fokus på folkehelse.

Peder, en hjemmeboende mann i 70-årene, kommer til dagtilbudet. Familien har fått avlastning av kommunen etter at han ble diagnostisert med Alzheimers sykdom. Den siste tiden forteller pårørende at han har blitt mer forvirret og trenger mye hjelp med påkledning og å gjøre seg klar for å bli hentet. Samarbeidet er særlig vanskelig når det gjelder å ta på sko. Denne dagen klager han over ømme ankler, og viser fram blåmerker nederst på leggene.

Den ansatte tar kontakt med nærmeste leder. Enheten har varslingsrutiner for slike tilfeller, slik at TryggEst blir kontaktet. Det er uklart hvem som kan ha påført Peder blåmerkene. Enhetsleder kaller familien inn til samtale sammen med primærkontakten. De prøver å finne ut om Peder har behov for flere tjenester. Kanskje er pårørende utslitt, eller kanskje er Peder så utagerende at dette har oppstått i selvforsvar?

Både voldsutsatte og voldsutøvere befinner seg i arbeidslivet. Det må derfor være en bevissthet blant ledere om at vold i nære relasjoner er så utbredt at det antagelig angår noen av de ansatte. Det er et lederansvar at alle ansatte kjenner til varslingsrutiner ved mistanke om vold i nære relasjoner, også om dette gjelder noen i personalgruppen. Per i dag finnes det ikke gode nok rutiner for hvordan enhetene forholder seg når det oppdages at noen i personalet utsettes for vold, eller utsetter noen for vold. Her er det behov for et større arbeid med å kartlegge omfanget, og utarbeide rutiner for håndtering. Det er

naturlig at arbeidsmiljøenheten og tillitsvalgte er sentrale i et slikt arbeid.

Det skal finnes varslingsrutiner enhetsvis, og disse skal øves på. Det er avgjørende at ansatte kjenner til bestemmelsene om taushetsplikt og om avvergingsplikt, og er i stand til å reflektere rundt hvordan disse hensynene veies mot hverandre. I tillegg til at lederne har ansvar for å kvalitetssikre avdekking og varsling i enhetens målgruppe, har de et ansvar for god personalledelse mot ansatte som kan være berørt av vold i nære relasjoner. Å ha erfaring med vold i nære relasjoner kan være en relevant kompetanse, men det kan også være en risikofaktor for arbeidslivsslitasje. Å avdekke at ansatte lever med vold i nære relasjoner er noe kommunen i liten grad har hatt fokus på i sin personalpolitikk, på tross av at forskningen viser at arbeidslivssabotasje ofte kan være en del av voldsregimet i partnervoldsaker. Fraværsoppfølging kan være en mulighet for å avdekke vold i nære relasjoner.

Kapittel 4 - Tiltak under de tre valgte innsatsområdene

Tiltaksplanen har flere tiltak, og flere kan settes i verk ganske snart gjennom prioritering. Det forventes at tiltakene skal gjennomføres innenfor tilgjengelig budsjettamme. Kompetansehevingstiltak forventes å legges inn i ordinære kompetanseplaner. Det forventes for øvrig at tiltakene forankres i kommunalsjef-områdene. Evt. fremtidige økonomiske konsekvenser av økt innsats, må synliggjøres og innarbeides årlig i kommunens handlings- og økonomiplan.

1) Forebygging og risikohåndtering • Levekårsutfordringer øker risikoen for vold • Vold opprettholdes av taushet, kommunen må ha en kommunikasjonsstrategi som bryter tausheten • Boligen er åsted for vold i nære relasjoner • Kommunen er åsted for vold i nære relasjoner		
	Tiltak	Ansvar
1	Øke innsats mot fattigdom og utenforskap i Trondheim i tråd med samfunnsplanens delmål 2.1 og 2.2. Gjennom dette bidrar kommunen til å skape sterke fellesskap.	Kommunedirektør/kommunalråd i Trondheim kommune
2	Forbedre boligstandard og redusere trangboddhet i kommunen, gjennom målrettede og konkrete tiltak for å oppgradere den eksisterende boligmassen.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for byutvikling
3	Rask, kvalitetssikret og gratis kommunal helsehjelp, som er tilgjengelig både for personer som utøver vold og for personer som utsettes for vold. Tilbudet kan	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse-, lege- og rustjenestene.

	suppleres med tiltak fra ideelle stiftelser.	
4	Sikre familier i risiko nødvendig støtte og oppfølging gjennom opprettholdelse av barneverntjenestens tilbud til familier i risiko, med særlig fokus på barn som utsettes for vold, men også barn som utsetter andre for vold.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for oppvekst- og utdanning.
5	Innarbeide folkehelse i alle kommunale planer, for å ivareta innbyggernes behov.	Trondheim kommune
6	Utarbeide og følge opp en kommunikasjonsstrategi om vold i nære relasjoner, som inkluderer en årlig markering. Kommunikasjonen skal både gå ut mot innbyggere, og til kommuneansatte. Kommunikasjonen skal være tilpasset, klarspråklig, og finnes tilgjengelig på flere språk, inkludert tegnspråk.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse- og velferd i samarbeid med sivilsamfunn og ideelle- og frivillige aktører

2) Oppdage og varsle ved mistanke om vold i nære relasjoner, herunder:

- Vold og/ eller overgrep som truer liv og helse
- Mistanke om seksuelle overgrep
- Vold mot særlig sårbare individer
- Barn som opplever- eller er vitne til vold og/ eller overgrep

Tiltak		Ansvar
1	Øke kompetansen og ferdighetene i relevante enheter, inkludert helsepersonell og ansatte i oppvekst og utdanning, gjennom målrettet opplæring. Det er spesielt viktig å fokusere på grensesnittet mellom taushetsplikt og avvergingsplikt for å sikre at disse profesjonene kan håndtere situasjoner knyttet til vold og overgrep på en effektiv og etisk forsvarlig måte.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse og velferd, samt oppvekst og utdanning.
2	Enhver enhet skal ha etablerte varslingsystemer, og de ansatte skal være kjent med disse. Regelmessige øvinger skal inkluderes i årsplaner og internkontrollrutiner for å sikre effektiv og relevant håndtering av ulike situasjoner.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse og velferd

3	Tiltaksplanen må gjøres kjent for frivillige og ideelle organisasjoner gjennom etablerte samarbeidsfora. Tiltaksplanen gjøres kjent for NTNU og Studentsamskipnaden i Trondheim. Tiltaksplanen kan gjøres kjent for næringslivet gjennom aktuelle samarbeid, for eksempel gjennom prosjektet TASK (Trygghet, ansvar, samarbeid, kunnskap) og "Ask for Angela".	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse og velferd

3) Ledelsesforankring • Innsatsen mot vold må være helhetlig, samordnet og ledelsesforankret • Innsatsen må være likeverdig, og mangfoldsperspektiver må ivaretas • Arbeidet må struktureres slik at kommunen har oversikt over vold i nære relasjoner som folkehelseutfordring og kan jobbe strategisk og målrettet med dette • Vold i nære relasjoner rammer også kommunens ansatte og må være et fokus i personaloppfølgingen		
Tiltak		Ansvar
1	Det gis tilbud om lederstøtte for økt kunnskap om varslingsrutiner, hvordan disse utformes og øves på. Dette kan for eksempel gis i form av halvdags seminar for ledere og mellomledere i kommunen.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for organisasjon
2	Årlig skal det utarbeides en samlet rapport om forekomsten av vold i nære relasjoner i Trondheim, som deretter gjøres tilgjengelig for politisk ledelse.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for helse og velferd
3	Pilotprosjekt gjennomføres, der Personaltjenesten sammen med AKAN-kontakter og verneombud skal se på samarbeidsmodeller for bedre å fange opp voldsutsatte eller -utøvere blant kommunalt ansatte.	Trondheim kommune v/øverste administrative og/eller politiske leder for personal og arbeidsmiljø

Kilder/referanser

1. Dale, M. T. G., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E. M., & Skauge, A. D. (2023). Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 1/2023).
<https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norske-befolkningen>
2. Menon Economics (på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet) 2023. Rapport Samfunnskostnader av vold i nære relasjoner.
<https://www.menon.no/wp-content/uploads/2023-15-Samfunnsokonomiske-kostnader-av-vold-i-naere-relasjoner.pdf>
3. Isdal, P. (2000). Meningen med volden. Oslo: Kommuneforlaget.
4. Regjeringen, NOU 2020: 17 Varslede drap? – Partnerdrapsutvalgets utredning
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-17/id2791522/>
5. Riksrevisjonen. Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner. Dokument 3:8 (2021–2022).
<https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2021-2022/myndigheten-es-innsats-mot-vold-i-naere-relasjoner2.pdf>
6. Trondheim kommune. Trondheim kommunerevisjon 2019. Rapport 8/2019-F Barnevernets oppfølging av vold i nære relasjoner.
https://drive.google.com/file/d/1n6bmfeo8kG_GjPPjKYHwzqzCFUNhK7n8/view?pli=1
7. Trondheim **kommune**. Trondheim kommunerevisjon 2019. Rapport 9/2019-F Oppfølging av voksne som er utsatt for vold i nære relasjoner:
<https://drive.google.com/file/d/1kgEnIDWzoVmQn4KPNwAF-GqNNGJLtSOi/view>
8. Trondheim kommune. Trondheimsløftet, Ny samfunnsplan 2020-2032. (Vedtatt av Trondheim bystyre 17. november 2022)
<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/kommuneplanen/samfunnsdelen>

Ressurser

- «Jeg vet» er en gratis læringsressurs for barnehager og skoler om mobbing, vold, overgrep og barns rettigheter. Innholdet er knyttet til rammeplan for barnehagen og læreplan for skolen: <https://www.jegvet.no/>
- En veileder som skal øke kunnskapen og styrke handlingskompetansen hos ansatte i helse- og omsorgstjenestene som møter personer som er utsatt for eller utøver vold: <https://voldsveileder.nkvts.no/>

Aktøroversikt “Tiltaksplan mot vold i nære relasjoner 2024-2027”

- merk; ikke uttømmende.

Alternativ til vold, ATV i Trondheim	ATV Trondheim er et behandlingstilbud for voksne som ønsker å slutte å bruke vold mot partner eller barn, voksne som blir/har blitt utsatt for vold fra partner (siste tre år), og deres barn. De tilbyr hjelp til hele familien der det anses som trygt og hensiktsmessig
Konfliktrådet i Trøndelag	Konfliktrådet er en statlig tjeneste som tilbyr mekling som metode for å håndtere konflikter. Meklerne i konfliktrådet legger til rette for møtene mellom partene i en konflikt. Det er gratis å bruke konfliktråd.
Nok. Trondheim	Et tverrfaglig, gratis og lavterskel hjelpetilbud til utsatte for seksuelle overgrep og deres pårørende. Tilbudet er for de som er 16 år og eldre.
Barnehuset i Trondheim	Statens Barnehus er et tverrfaglig kompetansesentrum. Først og fremst er det et tilbud for barn, ungdom og deres familier der det er usikkerhet om eller mistanke om at barn/ungdom kan ha vært utsatt for vold, vært vitne til vold eller seksuelle overgrep.
TryggEst	TryggEst skal avdekke og håndtere vold og overgrep mot særlig sårbare voksne (personer over 18 år) som i liten eller ingen grad er i stand til å beskytte seg selv. Det kan være fordi de har en fysisk/psykisk/kognitiv funksjonsnedsettelse, er eldre eller rusavhengige.
Barnevern	Barnevernet i Trondheim kommune gjennomfører barnesamtaler, innhenter informasjon fra samarbeidsinstanser, drøfter bekymring om vold med politiet og anmelder i aktuelle tilfeller. Barnevernet følger opp familier som får vedtak om tiltak. Flere av tiltakene antas å ha en positiv effekt som medfører at vold opphører.
Krisesenteret	Gjennom mer enn 40 år har Krisesenteret i Trondheim tatt imot og hjulpet kvinner og barn som har vært utsatt for mishandling og overgrep i hjemmet. I de siste årene har senteret økt oppmerksomheten i retning av et tydeligere familiefokus.
Ressurssenter for kvinner	Ressurssenteret for kvinner er et krisesentertilbud for rusavhengige kvinner som er voldsutsatt.
Politiet	Politiet i Trondheim oppfordrer de som er utsatt for kriminalitet som vold, trusler, hatkriminalitet, seksuelle overgrep eller annet om å ta kontakt. Politiet kan veilede om hvordan man kan anmelde en situasjon. Politiet kan også gi støtte hvis det blir en rettsak.
RVTS Midt	Ressurssenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, RVTS Midt, er en samarbeidspartner for helse- og sosialtjenestene i kommunene,

	spesialisthelsetjenesten, offentlige, private og frivillige organisasjoner som tilbyr hjelp til volds- og kriserammede.
Overgrepsheten, St.Olav	Overgrepsheten gir tilbud til barn, ungdom, kvinner og menn som har vært utsatt for eller er mistenkt utsatt for overgrep. Tilbudet kan være akutt like etter en hendelse, eller det kan være et avtalt oppmøte. Overgrepsheten er et samarbeid mellom Barne- og ungdomsklinikken og Kvinneklinikken.
Støttesenteret for kriminalitets-utsatte	De som har vært utsatt for kriminelle handlinger, som for eksempel voldskriminalitet, seksuelle overgrep eller krenkelser av sin personlige frihet, kan ta kontakt. Senteret er lokalisert til Sentrum politistasjon.
Student-samskipnaden i Trondheim	Sit har samfunnsoppdrag om å bidra til at studentene trives i Gjøvik, Ålesund og Trondheim, og at flere ønsker å studere her. Blant annet har Sit en psykisk helsetjeneste for studenter, inkludert lavterskel samtaletilbud og helsestasjonstilbud for seksuell helse.
Fastleger	Fastlegen er ansvarlig for alle allmenlegeoppgaver for sine pasienter i legekontorets åpningstid. Ved akutt oppstått skade eller sykdom utenom fastlegens åpningstid må man kontakte legevakten.
Bistandsadvokater	En bistandsadvokat bistår og ivaretar interessene til fornærmede som har vært utsatt for krenkelser. Krenkelser kan være voldtektsaker eller andre straffbare forhold, slik som andre voldssaker. Retten til bistand inntreffer allerede før hendelsen er anmeldt.
Familievernkontoret	Familievernkontoret i regi av BufDir skal være åpent og tilgjengelig for alle. Man trenger ikke henvisning for å besøke tilbudet. Tilbudet er gratis. Det gis kurs og veiledning. Det tilbys blant annet kurs i sinnemestring.
Sinnemestring Brøset	Sinnemestring, Brøset-modellen er utarbeidet ved St. Olavs hospital i Trondheim, og fungerer i dag som et poliklinisk tilbud ved sykehuset. De hjelper kvinner og menn over 18 år som har sinne- og voldsproblematikk. Denne modellen er spredt nasjonalt, så behandlingen som gjøres i Trondheim, finnes nå også andre steder i landet.
Høyrisikoprojektet	Høyrisikoprojektet var et samarbeidsprosjekt mellom politiet, Trondheim kommune og St.Olavs Hospital. De hadde som mål å utvikle og igangsette en koordinert og samordnet tidlig intervensjon til voldsutsatte, voldsutøvere og barn involvert i alvorlige partnervoldsaker med høy risiko for gjentatt vold meldt til Trøndelag politidistrikt. Videre har de bygget opp tverretattlig og tverrfaglig kompetanse om voldsutsatte og voldsutøvere i nære relasjoner - som man nå drar nytte av i det forebyggende arbeidet i Trondheim.

Trondheim kommune
Postboks 2300 Torgarden
7004 Trondheim

www.trondheim.kommune.no

